

КОСТЮК
Ольга Платонівна —
кандидат медичних наук

СПОГАДИ ПРО БАТЬКА

Шановні пані і панове!

Насамперед хочу щиро подякувати за надану мені можливість виступити перед таким високошанованим товариством, згадати батька, згадати своє дитинство і нашу родину. Я також щиро вдячна Миколі Сергійовичу Веселовському, який, незважаючи на всі труднощі цієї жахливої війни, доклав величезних зусиль для організації вшанування 100-літнього ювілею Платона Григоровича Костюка. Десь місяць тому він зателефонував мені і запропонував поділитися моїми спогадами про батька. Звісно, для мене це дуже важливо.

Платон Григорович народився 20 серпня 1924 р. в Києві у комунальній квартирі на вулиці Воровського. Він дуже любив Київ, захоплювався його історією, добре знав усі куточки центральної частини міста.

Його батько, Григорій Силович Костюк, — тоді шкільний вчитель, а в подальшому відомий український психолог, дійсний член Академії педагогічних наук СРСР, засновник київського Науково-дослідного інституту психології (нині — Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України). Займався Григорій Силович проблемами особливостей та індивідуальних відмінностей психіки людини, вивчав роль спадковості, вроджених здібностей, середовища, педагогічного впливу у психічному розвитку дитини.

Хоч і народився Григорій Силович у селянській родині, але після початкової школи завдяки своїм здібностям він зміг потрапити в Київ до відомого навчального закладу — колеги Павла Галагана — для здобуття подальшої освіти. Я також у перших класах навчалася в цій будівлі на вулиці Богдана Хмельницького у середній школі № 92 імені Івана Франка. Там на стіні висіла дошка з портретами видатних випускників, і мені здавалося, що дід ніби весь час за мною спостерігає.

Потім Григорій Силович закінчив філософсько-педагогічний факультет Київського інституту народної освіти, працював директором трудової школи № 61 ім. І. Франка, захистив дисертацію, очолював кафедру психології Київського педаго-

гічного інституту, керував відділом психології Українського науково-дослідного інституту педагогіки, став академіком, організував і багато років очолював Інститут психології в Києві. І що цікаво, обіймаючи ці досить високі посади, він залишався безпартійним. Здається, таким самим винятком у радянській системі був ще Микола Михайлович Амосов.

Мати Платона Григоровича, Мотрона Федорівна, була хіміком-аналітиком і все життя працювала в лабораторії на бульварі Шевченка.

Дитинство Платона Григоровича пройшло серед книг і музики, в родині панувала атмосфера любові й доброти. Він часто згадував кабінет батька з письмовим столом, величезною бібліотекою та роялем. Цей рояль навіть я пам'ятаю. Музика стала захопленням Платона Григоровича на все життя, вона завжди його підтримувала й допомагала в тяжкі моменти. Загалом музика завжди лунала в нашому домі, її можна було почути в різних кімнатах, навіть на кухні, оскільки саме там у вечірній час збиралася вся родина. Поряд з класичною музикою батько дуже любив українські народні пісні за їхню неперевершену мелодійність та глибину почуттів. До речі, наша сім'я розмовляла вдома лише українською, і саме українська мова була для мене рідною.

У 1941 р. Платон Григорович достроково закінчив школу. З початком війни він разом з батьком потрапив в евакуацію до Сталінграду, з наближенням фронту вони переїхали до Казахстану, потім був призов до армії та військова служба. І весь цей час він продовжував вчитися, часто екстерном долаючи два роки за один: у Сталінграді навчався одночасно в Медичному і Педагогічному інститутах, у Казахстані — на біофаку Об'єднаного українського університету, з армії його відправили до Харківського військово-медичного училища. Після завершення війни він повернувся до Києва, де закінчив біологічний факультет Київського університету, в 1949 р. здобув ступінь кандидата біологічних наук і водночас закінчив Київський медичний інститут. А паралельно він втілював мрію свого дитинства — навчався на вечірньому відділенні в консерваторії.

На прикладі мого батька видно, що в родині Григорія Силевича Костюка природні схильності дітей мудро підтримувалися та розвивалися. Підтвердженням цього є і життєвий шлях молодшого сина Олександра, який закінчив філологічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка, а також Київську консерваторію і згодом став відомим українським мистецтвознавцем, доктором наук, академіком НАН України, директором Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України. І все життя його цікавили питання психологічного сприйняття музики та основи музично-естетичного виховання.

Ось такою була родина Костюків.

Платон Григорович познайомся зі своєю майбутньою дружиною Людмилою Василівною Хохол-Зеленською в Київському медичному інституті. Їх поєднували спільні інтереси, смаки, погляди на життя. Обоє часто згадували, як разом бігали на концерти, як захоплено слухали музику. Людмила Василівна, закінчивши медінститут, стала лікарем-кардіологом, потім зайнялася наукою, працювала старшим науковим співробітником в Інституті геронтології ім. Д.Ф. Чеботарьова НАМН України.

Слід сказати кілька слів і про родину Людмили Василівни. Її мати, Олена Миколаївна Хохол, була відомим українським лікарем-педіатром, професором, членом-кореспондентом Академії медичних наук СРСР, завідувала кафедрою госпітальної педіатричної терапії, була деканом педіатричного факультету Київського медичного інституту. Крім того, вона була депутатом Верховної Ради УРСР III і IV скликань, входила до складу Всесвітньої ради миру, разом з українською делегацією брала участь у роботі кількох сесій ООН. Олена Миколаївна разом із фахівцями-хіміками в 1950-х роках розробила і впровадила в практику першу в СРСР суміш для штучного вигодовування немовлят — іонітне молоко. Це був колосальний прорив, оскільки тоді діти без материнського молока були практично приречені на тяжкі хвороби. Я пішла її стопами і також стала педіатром.

Очевидно, що Олені Миколаївні Хохол були відомі роботи Григорія Силевича Костюка. Так що після одруження моїх батьків ці дві чудові українські родини легко поєдналися, оскільки були близькі за своїми поглядами.

Безсумнівно, головним захопленням і справою життя мого батька була наука. Він сприймав її не просто як роботу, а ніби як цікавий, повний пригод лабіринт, у якому за кожним поворотом очікує щось нове. Наука давала йому друзів, середовище спілкування, доповіді на конференціях дозволяли подорожувати світом, пізнавати інші країни, іншу культуру, інші погляди. Батько завжди радив мені знайти в житті своє захоплення: «Тоді робота, — говорив він, — не буде для тебе примусом, а щодня відкриватиме тобі цікавий, захопливий світ».

Однак крім науки і музики в житті Платона Григоровича залишалось місце і для звичайних людських хобі, які з часом змінювалися. Спочатку це була риболовля і збирання колекції метеликів. В дитинстві я брала в цьому участь. Метелика потрібно було впіймати, обережно проколоти, охайно розправити крильця і через деякий час помістити у спеціальну коробку. Але цим справа не обмежувалася. Про кожного з них необхідно було знайти інформацію, як він називається, до якої родини належить, де мешкає. Потім ця колекція метеликів стояла вдома у кабінеті батька. А пізніше він захопився катанням на лижах, зацікавив цим мене, і так лижі стали і моїм хобі.

Якось Платона Григоровича запитали: що потрібно, щоб людина стала видатним вченим? Він відповів: «Обов'язково працелюбність, здібності, гарна пам'ять, але ще необхідна удача». І ця удача, на його думку, полягає в тому, щоб потрапити до гарного вчителя. Сам він вважав, що йому пощастило мати трьох чудових вчителів. Це передусім його батько, з яким завжди можна було обговорити будь-яку проблему, отримати пораду, але рішення приймати са-

мому. Другим вчителем був професор Данило Семенович Воронцов, видатний фізіолог, засновник української школи нейроелектрофізіології. Батько завжди згадував його як геніального вченого, який випередив свій час, як людину зі світлим розумом, відкрити, просту в спілкуванні, щедру. А третій вчитель — Джон Екклс, у лабораторії якого в Австралійському університеті в Канберрі батько працював пів року. Крім значного професійного поштовху, ці місяці стали для нього стартовими і в самопізнанні, і в можливості вільно пізнавати незнайомий світ.

Якщо говорити про вчителів, не можна не сказати й про учнів. Учні у Платона Григоровича багато, десятки з них зробили успішні кар'єри і тепер працюють по всьому світу. Деякі заснували свої наукові школи. Я думаю, що батькові було цікаво працювати з молоддю, обговорювати з ними ідеї, сперечатися. Він любив засідання їхнього відділу, на яких відбувалася апробація отриманих результатів, щиро переживав за своїх співробітників, коли вони захищали дисертації. Вдома він мало розповідав про себе, проте завжди говорив про успіхи учнів. Він дійсно ними пишався.

Коли я готувалася до цього виступу, подумала, що кожен етап життя Платона Григоровича містив у собі дует: Вчитель і Учень, що це історія трансформації завзятого учня у ще завзятішого вчителя. Згадуючи батька, перше, що спадає на думку, — уважний, добрий, розумний, трохи іронічний, людина, яка вчить і сама постійно вчиться. І мені здається, що саме зараз, у ці жахливі для нашої країни часи, такі стосунки — мудрий, уважний, безкорисливий і відкритий вчитель та зацікавлений, вмотивований, енергійний учень — запорука нашого світлого майбутнього.

З любов'ю і пошаною дякую за увагу!

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик

Olga P. Kostiuk

MEMORIES ABOUT MY FATHER

Speech at the anniversary session of the general meeting of the National Academy of Sciences of Ukraine, dedicated to the 100th anniversary of Academician of the NAS of Ukraine P.G. Kostiuk, September 11, 2024

Cite this article: Kostiuk O.P. Memories about my father. *Visn. Nac. Akad. Nauk Ukr.* 2024. (10): 16–19.
<https://doi.org/10.15407/visn2024.10.016>